

PIOTR PIOTROWSKI

W KRĘGU DYSKUSJI POSTMODERNISTYCZNYCH

Termin „postmodernizm” zrobił zawrotną karierę, dającą się porównać jedynie do kariery pojęcia „awangarda”. Wspólna im też jest duża pojemność, a — co za tym idzie — brak precyzji. Wieloznaczność tych terminów jest wręcz wprost proporcjonalna do częstotliwości ich używania. Tak jak, jeszcze niedawno, słowo „awangarda” było workiem, do którego wrzucano niemal wszystko, tak teraz „postmodernizm” staje się takim workiem bez dna i bez formy. Przynajmniej na pierwszy rzut oka można odnieść takie wrażenie. W dodatku towarzyszą mu, często krzyżujące się, inne określenia z przedrostkiem „post”: „Post-Minimalism” (Pincus Witten), „Post-Formalism” (Burnham), „Post-Movement Art” (Sandheim), „Post-Pop Art” (Alloway), czy wreszcie „Post-Avant Garde” (Howard Fox). Lawrence Alloway próbował zebrać rozmaite znaczenia z jakimi związane jest pojęcie „postmodernizmu”: raz — pisze krytyk — oznacza ono kulturę po modernizmie, raz poza modernizmem, innym razem kontynuację modernizmu lub - przeciwnie - jego zaprzeczenie; raz więc postmodernizm jest bardziej modernistyczny niż sam modernizm, w innych przypadkach nabiera charakteru antymodernistycznego¹.

Zapewne jeszcze za wcześnie na sukces w próbach dokładnego określenia granic znaczenia pojęcia „postmodernizm”, jego zróżnicowania w poszczególnych kontekstach artystycznych. Brak dystansu oraz olbrzymia, nie wyselekcjonowana jeszcze literatura - zarówno źródłowa jak krytyczna - uniemożliwia precyzyjne formułowanie wniosków. Niniejszy szkic jest więc jedynie zasygnalizowaniem kilku zaledwie problemów pojawiających się w kręgu dyskusji o postmodernizmie. Nie pretenduje zatem do ich wyczerpania a tym bardziej do zdefiniowania tego wielorakiego zjawiska na gruncie współczesnej kultury artystycznej.

Pierwszą trudnością występującą już na początku takiej dyskusji, jest nie zawsze jasno używane słowo „modernizm”, semantyczny i historyczny punkt odniesienia omawianego tu terminu. W kulturze anglosaskiej, gdzie pojęcie „postmodernizm” zrobiło największą karierę, modernizm kojarzony jest ze sposobem myślenia formułowanym około połowy naszego wieku, którego symbolem stał się Clement Greenberg. Uważany on jest niejako za „klasyka” modernistycznej krytyki artystycznej. Dobitnie różnice między modernistycznym i postmodernistycznym stosunkiem do sztuki formułuje Rosalind Krauss. Według niej podstawowy problem krytyki artystycznej (postmodernistycznej) to problem metody, nie zaś — jak w przypadku Greenberga — wartościowania².

Z drugiej jednak strony, przerzucając punkt obserwacji ze sztuk wizualnych na architekturę (nie mówiąc już o literaturze) „modernizm” oznacza twórczość europejskich i amerykańskich funkcjonalistów, wywodzących się z Bauhausu, De Stijl i Le Corbusiera. W Polsce natomiast to pojęcie dotyczy zgoła innego kontekstu historyczno-artystycznego, choć w okresie międzywojennym łączone było czasem z twórczością awangardy artys-

¹ L. Alloway: Network. Art and the Complex Present. Ann Arbor 1984, s. 233 nn.

² R. Krauss: The Originality of the Avant-Garde and Other Modernist Myths, Cambridge, Mass., 1985, s. 1 nn.